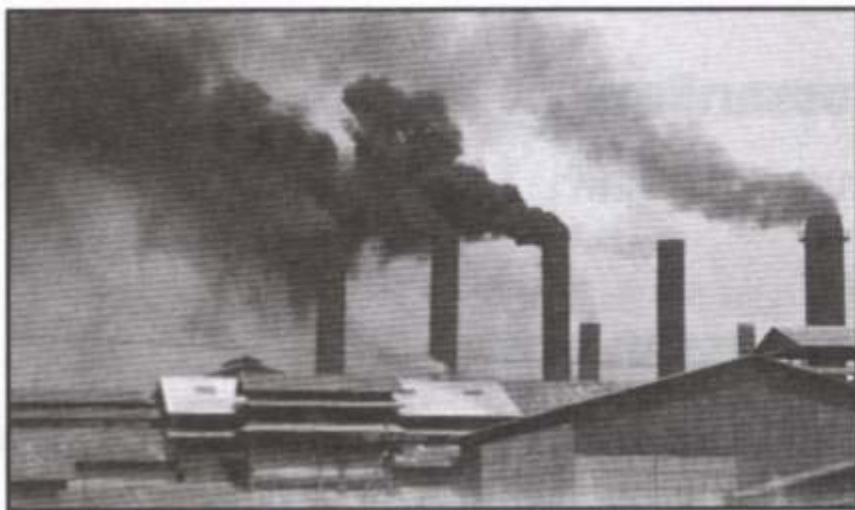

ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม : การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT)

น.อ.สพสุข ลีละบุตร

รองผู้อำนวยการกองวิชาฟิสิกส์และเคมี

ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบันทวีความรุนแรงขึ้น ทั้งปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลง ปัญหามลพิษที่มีผลกระทบต่อ ดิน น้ำ อากาศ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคน ทั้งในเมืองหลวงและชนบท ดังเช่น ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาน้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษซึ่งเกิดจากปริมาณฝุ่นละออง คาร์บอนจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาจากการวางท่อแก๊ส และปัญหาการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหิน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้จากข่าวสารต่าง ๆ ที่มีการต่อต้านของประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น รัฐบาลพยายามหามาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรวมทั้งมาตรการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT : EIA) เป็นมาตรการหนึ่งที่น่าสนใจ

ระบบ EIA ตามร่างกฎหมายของสหรัฐอเมริกา The American National Policy Act : 1980 ได้ให้ความหมายว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นระบบของกรรมวิธี ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

๑. การนำเสนอวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอันอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
๒. การนำเสนอสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบ
๓. การประเมินความเป็นไปได้ของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
๔. การออกข้อกำหนดเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม
๕. การเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
๖. การจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อลดผลกระทบ

ความเป็นมาของ EIA

การศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เริ่มต้นมีในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ๒๕๑๒ ได้มีกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม (The Nation Environmental Policy Act : NEPA) วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายฉบับนี้ คือ เพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมิให้ถูกทำลายโดยมนุษย์และจัดตั้งสภาทางด้านสิ่งแวดล้อม เรียกว่า Council on Environmental Quality (CEQ) เป็นองค์กรหลักในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

ความเป็นมาของ EIA ในประเทศไทย

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เริ่มมีในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นครั้งแรก เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวและการตื่นตัวของนานาชาติ ที่เริ่มตระหนักถึงภัยอันตรายต่อมนุษยชาติอันเกิดจากปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ การร่อยหรอลงไปอย่างรวดเร็วของทรัพยากรธรรมชาติ และสถานะน่าเสียดายของดิน น้ำ อากาศ ซึ่งสภาพความรุนแรงของปัญหาปรากฏเด่นชัดในภูมิภาคหลายส่วนของโลก โดยเฉพาะประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และ พ.ศ. ๒๕๑๕ สมัยนั้นเกิดปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำแม่กลองอย่างรุนแรง สาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลทรายที่ตั้งอยู่สองฝากฝั่งได้ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ โดยมีได้มีการบำบัด ทำให้เกิดความตระหนักถึงสภาพปัญหาและอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อความเป็นอยู่ที่ดี และสุขภาพอนามัยของประชาชน จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบายและการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างถูกต้องและเหมาะสม ได้ถูกกำหนดไว้เป็นนโยบายแห่งชาติอันเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่สำคัญของชาติอย่างหนึ่ง ดังในมาตรา ๗๗ กล่าวว่า “ รัฐพึงบำรุงรักษาความสมดุลของสภาพแวดล้อม และความงามทางธรรมชาติ รวมทั้งป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และน่านน้ำ” และมาตรา ๘๗ กล่าวว่า “รัฐพึงบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมให้สะอาดและพึงขจัดสิ่งเป็นพิษ ซึ่งทำลายสุขภาพและอนามัยของประชาชน”

ในสมัยรัฐบาล นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการประกาศใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการฉบับแรก คือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๘ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้มีการปรับปรุงพัฒนาระบบ EIA ทางด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม และได้ประกาศออกมาเป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยส่วนของการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมอยู่ในหมวดที่ ๓ ส่วนที่ ๔ ตั้งแต่มาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๕๑

การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยในการวางแผนและตัดสินใจเพื่อการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จากการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น เพื่อให้แน่ใจว่าการอนุมัติหรือการเห็นชอบในโครงการหรือกิจการ ได้กระทำบนรากฐานของการได้รับรู้ถึงผลที่อาจจะเกิดจากโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยได้เตรียมมาตรการควบคุมป้องกันและแก้ไขไว้เป็นการรองรับ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

การพัฒนาโครงการหรือกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ย่อมต้องมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งทางบวกและทางลบไม่มากก็น้อย ซึ่งการจะบังคับให้โครงการหรือกิจการทุกประเภททุกขนาด ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม) ซึ่งมีการประเมินประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดให้ต้องมีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา ๔๔ ถึงมาตรา ๕๑ ใน พรบ.สิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ และประกาศเพิ่มเติมประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการที่ต้องวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะลักษณะของการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา และอาจจะมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ตามตารางท้ายบท)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ กฎหมายว่าด้วยการสำรวจและใช้ทรัพยากร กฎหมายว่าด้วยการใช้ประโยชน์ดินและน้ำ และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับจะมีวัตถุประสงค์และข้อกำหนดที่แตกต่างกัน ในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจาก พรบ.สิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ แล้ว ยังต้องมีการนำกฎหมายอื่น ๆ มาร่วมวิเคราะห์ด้วยเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกันเอง โดยที่กฎหมายแต่ละฉบับยังให้สิทธิแก่หน่วยราชการสามารถออกข้อกำหนดในรูปของประกาศ ประกาศกระทรวงฯ และอื่น ๆ ซึ่งผู้วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องทราบ และสามารถนำมาวิเคราะห์อย่างถูกต้อง

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของสิ่งแวดล้อมของประเทศ รวมทั้งการควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ เช่น

- ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุม การระบายน้ำทิ้งจากอาคารบางประเภท และบางขนาด

- ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง
- ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน
- ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทของอาคารเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม
- ประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง การคิดคำนวณพื้นที่ใช้สอย จำนวนอาคารและจำนวนห้องของอาคารหรือกลุ่มของอาคาร วิธีเก็บตัวอย่างน้ำ ความถี่ และระยะเวลาในการเก็บตัวอย่างน้ำ
- ประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง กำหนดประเภทของแหล่งน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา
- ประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง กำหนดประเภทของแหล่งน้ำในแม่น้ำท่าจีน
- ประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง กำหนดประเภทของแหล่งน้ำในแม่น้ำแม่กลอง
- ประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง กำหนดประเภทของแหล่งน้ำในแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำนครนายก และแม่น้ำปราจีนบุรี
- ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๒ เรื่อง หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน
- ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕ เรื่อง กำหนดค่าปริมาณของสารเจือปนในอากาศที่ระบายออกจากโรงงาน
- ประกาศกรมเจ้าท่า ที่ ๒๑๓/๒๕๓๗ เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งจากอาคาร
- ประกาศกรมเจ้าท่า ที่ ๒๑๓/๒๕๓๗ เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม

**ประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการที่จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๓๕**

ลำดับที่	ประเภทโครงการหรือกิจการ	ขนาด
๑.	เขื่อนเก็บกักน้ำหรืออ่างเก็บน้ำ	ที่มีปริมาตรเก็บกักน้ำ ตั้งแต่ ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ขึ้นไปหรือมีพื้นที่เก็บน้ำตั้งแต่ ๑๕ ตารางกิโลเมตรขึ้นไป

ลำดับที่	ประเภทโครงการหรือกิจการ	ขนาด
๒.	การชลประทาน	มีพื้นที่การชลประทานตั้งแต่ ๘๐,๐๐๐ ไร่ขึ้นไป ทุกขนาด
๓.	สนามบินพาณิชย์	ทุกขนาด
๔.	โรงแรมหรือสถานที่พักตากอากาศ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ฝั่งทะเล ทะเลสาบหรือชายหาด หรือที่อยู่ใกล้หรือในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นบริเวณที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม	ทุกขนาดที่มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ ๘๐ ห้องขึ้นไป
๕.	ระบบทางพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการทางพิเศษหรือโครงการที่มีลักษณะเช่นเดียวกับทางพิเศษ หรือระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง	ทุกขนาด
๖.	การทำเหมืองตามกฎหมายว่าด้วยแร่	ทุกขนาด
๗.	นิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยนิคมอุตสาหกรรมหรือโครงการที่มีลักษณะเช่นเดียวกับนิคมอุตสาหกรรม	ทุกขนาด
๘.	ท่าเรือพาณิชย์	ที่สามารถรองรับเรือขนาดตั้งแต่ ๕๐๐ ตันกรอส ขึ้นไป
๙.	โรงไฟฟ้าพลังความร้อน	ที่มีกำลังผลิตกระแสไฟฟ้าตั้งแต่ ๑๐ เมกกะวัตต์ ขึ้นไป
๑๐.	การอุตสาหกรรม (๑) อุตสาหกรรมปิโตรเคมี (๒) อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม (๓) อุตสาหกรรมแยกหรือแปรสภาพก๊าซธรรมชาติ (๔) อุตสาหกรรมคลอ-แอลคาไลน์ (Chlor-alkaline industry) (๕) อุตสาหกรรมเหล็ก และ/หรือ เหล็กกล้าที่ใช้โซเดียมคลอไรด์ (NaCl) เป็นวัตถุดิบในการผลิตโซเดียมคาร์บอเนต (Na ₂ CO ₃) โซเดียมไฮดรอกไซด์ (NaOH)	ที่ใช้วัตถุดิบซึ่งได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม และ/หรือการแยกก๊าซธรรมชาติในการผลิตตั้งแต่ ๑๐๐ ตันต่อวัน ขึ้นไป ที่มีกำลังผลิตสารแต่ละชนิดหรือรวมกันตั้งแต่ ๑๐๐ ตัน ต่อวัน ขึ้นไป ที่มีกำลังผลิตตั้งแต่ ๑๐๐ ตัน ต่อวัน ขึ้นไป (กำลังผลิตให้คำนวณโดยใช้กำลังผลิตของเตาเป็นตัวต่อชั่วโมงคูณด้วย ๒๔ ชั่วโมง

ลำดับที่	ประเภทโครงการหรือกิจการ	ขนาด
๑๑.	<p>กรดไฮโดรคลอริก (HCl) คลอรีน (Cl₂)</p> <p>โซเดียมไฮโปคลอไรต์ (NaOCl)</p> <p>ปูนคลอรีน (Bleaching power)</p> <p>(๖) อุตสาหกรรมผลิตปูนซีเมนต์</p> <p>(๗) อุตสาหกรรมถลุงแร่หรือหลอมโลหะซึ่งไม่ใช่อุตสาหกรรมเหล็กหรือเหล็กกล้า</p> <p>(๘) อุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษ</p> <p>โครงการทุกประเภทที่อยู่ในพื้นที่ที่คณะกรรมการได้มีมติเห็นชอบกำหนดให้เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ บี</p>	<p>ทุกขนาด</p> <p>ที่มีกำลังผลิตตั้งแต่ ๕๐ ตัน ต่อวัน ขึ้นไป</p> <p>ที่มีกำลังผลิตตั้งแต่ ๕๐ ตัน ต่อวัน ขึ้นไป</p> <p>ทุกขนาด</p>

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ฝ่ายพัฒนาและผลิตสื่อ กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ๒๕๔๒.
- ทวิวงศ์ ศรีบุรี การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด ๒๕๔๑.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเกี่ยวข้อง” ๒๕๓๗
- Clark, B.D., A. Gilard, R. Sisret and T. Tomlison, “ Perspectives on Environmental Impact Assessment” .D. Reidel Publishing Company, 1984